

RESTAURACIJA U pazinskoj župnoj

Srednjovjek zasjale pono

Riječ je o zajedničkom projektu Hrvatskog restauratorskog zavoda, Ministarstva kulture, Istarske županije, Grada Pazina, Porečke i pulske biskupije i Župe sv. Nikole u Pazinu. U sklopu projekta sedam je godina trajala restauracija zidnih oslika odnosno fresaka, a gotovo 20 godina restauracije oltarnih pala

PIŠE **Andelo DAGOSTIN**

PAZIN - Paljenjem nove rasvjete u svetištu pazinske Župne crkve svetog Nikole, a ta je čast pripala župniku Mladenu Matiki obilježen prošli tjedan završetak obnove srednjovjekovnih fresaka u svetištu iz 15. stoljeća, ali i restauracije oltarnih pala i sakristijskog baroknog ormara iz 18. stoljeća. Zajednički je to projekt Hrvatskog restauratorskog zavoda, Ministarstva kulture, Istarske županije, Grada Pazina, Porečke i pulske biskupije i Župe sv. Nikole u Pazinu koji je uspješno dovršen nakon sedam godina što se tiče restauracija zidnih oslika odnosno fresaka, a nakon gotovo 20 godina što se tiče restauracije oltarnih pala.

- Restauratori su ovdje, iz godine u godinu, napravili vr-

hunski posao, a inače ovo su jedne od najznačajnijih istarskih fresaka s najkompleksnijom ikonografijom i možete biti ponosni na to što u Pazinu čuvate, kazala je pročelnica Konzervatorskog odjela u Puli Lorella Limoncin Toth.

- Freske spadaju među temeljne odrednice istarske kulturne strategije upravo stoga što smatramo da su znak vremena koji nam govori o prošlosti, običajima, tradiciji i našim vrijednostima, kazao je županijski pročelnik za kulturu Vladimir Torbica.

Mediterranska i srednja Europa

- Iz mladih dana kada sam bio dak ovdje u Pazinu sjećam se kako se pogledom na svod svetišta pazinske crkve nije moglo gotovo ništa prepoznati, vidjelo se nešto neodređeno

Slika "Bogorodica od Karmela" poslije restauracije

crkvi svetog Nikole obnovljene freske iz 15. stoljeća, te oltarne pale i barokni ormar iz 18. stoljeća

Govorne pazinske freske ovo punim sjajem

i šareno, no sada je nakon restauracije prepoznatljivo i svima nam je drago da je taj veliki posao gotov. U posljednje vrijeme često čujemo: "čuvajmo prirodu koja je ugrožena da bismo je predali novim generacijama koje će doći poslije nas", tako da to isto možemo reći i za ovo divno djelo u koje je generacija prije nas uložila veliki napor da bi ga stvorila, a naša se generacija trudila ovo obnoviti na zadovoljstvo i duhovno obogaćenje generacijama koje će ovdje poslije nas živjeti, kazao je biskup porečki i pulski u miru Ivan Milovan.

Pazinski gradonačelnik Renato Krulčić je podsjetio na važnu ulogu koju su freske iz 15. stoljeća imale u komunikaciji s tadašnjim narodom, dok je ravnateljica Hrvatskoga restauratorskog zavoda Tajana Pleše naglasila da joj je posebno drago da se ovaj vrstan primjer koji svojom arhitekturom, zidnim slikama i umjetničkim inventarom oslikava utjecaje kulturnih i umjetničkih razmjena te preplitanja iskustava mediteranske i srednje Europe predstavlja upravo u Europskoj godini kulturne baštine.

Prvo restauriranje fresaka 1933.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u crkvi sv. Nikole izvodili su se od 2011. do 2018. godine i jedan su od složenijih zahvata u svim provedenim fazama: od postupka dokumentiranja, utvrđivanja stanja očuvanosti i određivanja metodologije radova do završne prezentacije cijelog svetišta, saznali smo od Kristine Krulčić iz HRZ-a specijalizirane za zidno slikarstvo.

Tisućljetna povijest

Župna crkva sv. Nikole u Pazinu prvi se put spominje 1266. godine, a na Valvasorovoj veduti grada iz 1679. godine crkva je prikazana kao jednobrodna građevina sa zvonikom, bočnom kapelom i istaknutim svetištem. Prostrano poligonarno svetište nadsvodeno zvjezdasto-rebrastim svodom sagrađeno je 1441. godine kao prvo te vrste u Istri. Dogradnja bočnih kapela počela je 1659. godine, ali su kapele u velikoj baroknoj obnovi 1760-ih godina objedinjene u bočne brodove i opremljene novim oltarima, čime je crkva dobila trobrodnu tlocrt. Monumentalno gotičko svetište upotpunjeno je ciklusom zidnih slika iz treće četvrtine 15. stoljeća.

Zidni oslik koji predstavlja "Navještenje"

Drvo spoznaja dobra i zla (Adam i Eva)

Inače, zidne slike u Pazinu otkrivene su tijekom radova na obnovi crkve 1927. godine i potom restaurirane 1933. pod vodstvom konzervatora i restauratora iz Trsta. Osamdeset godina od prvog restauriranja, oslik je bio u lošem stanju očuvanosti, prekriven nečistoćama, neprimjerenim retušom i solima, i to zbog vlage. Kako bi se zidne slike primjerenom konzervirale i restaurirale, HRZ je prethodno proveo zaštitne radove obnove krovšta i prozora u svetištu. U skladu sa stručnom praksom, restauraciji su prethodila detaljna konzervatorsko-restauratorska, arhivska, povijesna i povijesno-umjetnička istraživanja te laboratorijska ispitivanja izvornih materijala i uzroka propadanja. Nastojalo se utvrditi stanje očuvanosti, detaljno dokumentirati zatečeno stanje, odrediti metodologija radova te valorizirati povijesne intervencije na osliku u svrhu njegove završne prezentacije. Zahvaljujući restauraciji ponovno je uspostavljena cjelovitost ciklusa. U ovoj je godinu za restauraciju fresaka utrošeno 530 tisuća kuna (400 tisuća je dalo Ministarstvo kulture, 100 tisuća Istarska županija i 30 tisuća Grad Pazin).

Restaurirano 13 slika različitih dimenzija

O provedenim konzervatorsko-restauratorskim radovima na oltarnim slikama detaljno je govorila Višnja Bralić iz HRZ-a. Konzervatorsko-restauratorski radovi na djelima štafelajnog slikarstva u crkvi sv. Nikole provodili su se

inventaru pavlinske crkve sv. Marije na Jezeru. Nakon obnove bilo ih je moguće povezati s pavlinskim majstorom Leopoldom Kecheisenom te je znatno proširen opus slikara koji u Istri nije radio isključivo za pavlinske samostane Istarsko-vinodolske provincije, nego i za ostale crkvene i privatne naručitelje. Posljednju skupinu restauriranih slika iz crkve sv. Nikole čine portreti tršćanskih biskupa iz pazinske obitelji Rapici te portret pazinskog prepozita Antuna Vida Franjula, djela nepoznatih majstora 18. stoljeća.

Car Fridrik III. naručio freske?

Tijana-Annar Trputeć Strčić iz HRZ-a govorila je o tome kako su tekli restauratorski radovi na sakristijskom ormaru. Taj reprezentativni primjer baroknog crkvenog namještaja izraden je 1737. godine i izniman je uradak mjesne radionice. Trogodišnji konzervatorsko-restauratorski radovi dovršeni su 2018. godine u HRZ-u. Ormar ukrašavaju minuciozne intarzijske izradene od raznih vrsta drva (orah, javor, lipa, šljiva, maslina), obogaćene sjenčanjem vrućim pijeskom, a sudeći prema ostacima zelenog i crvenog pigmenta, mjestimično i kolorirane. U gornjem dijelu ormara, središnje vratnice s detaljno izvedenim prizorom Navještenja sa svake strane rube četiri vratnice s likovima svetaca, a fronte malih, unutarnjih ladica kraše vedute naselja i pastoralni

Obnova fresaka vrijedna 1,63 milijuna kuna

Ukupna vrijednost provedenog programa obnove pazinskih kasnosrednjovjekovnih fresaka iznosi oko 1,63 milijuna kuna. Od toga se na sredstva Ministarstva kulture odnosi 940 tisuća kuna, Istarske županije 620 tisuća kuna i Grada Pazina oko 70 tisuća kuna

u HRZ-u u kontinuitetu od 1998. do 2015. godine. Restaurirano je 13 slika različitih dimenzija, funkcije i provenijencije. Među palama nabavljenim za bočne oltare pedesetih i šezdesetih godina 18.

stoljeća ističu se radovi pavlinskog slikara Leopolda Kecheisena za oltare sv. Josipa i sv. Margarete Kortonske, kao i slika Bogorodice od Ružarija s obilježjima mletačkog, ali i srednjoeuropskog slikarstva. Najveća oštećenja na oltarnim slikama bila su uzrokovana vlagom pa je nakon dovršenih konzervatorsko-restauratorskih radova posebna pozornost posvećena osiguranju boljih uvjeta i poledinske zaštite pri ponovnoj montaži na oltare. Drugu veliku skupinu činili su radovi na slikama iz spremišta crkve, koje su zbog zapuštenosti i neprimjerenih uvjeta čuvanja bile u izrazito lošem stanju. Radi se većinom o oltarnim palama koje su izvorno pripadale

prikazi. U donjem dijelu ormara, vratnice i ladice ukrašene su floralnim motivima, prikazima ptica i vazama s cvijećem.

Povjesničar umjetnosti Željko Bistović u kraćem je predavanju pokušao dokučiti tko je naručitelj pazinskih fresaka, a među ostalim spomenuo je i mogućnost da je to možda bio rimsko-njemački car Fridrik III. (Innsbruck, 1415. - Linz, 1493.).

Ukupna vrijednost provedenog programa obnove pazinskih kasnosrednjovjekovnih fresaka iznosi oko 1,63 milijuna kuna od kojih sredstva Ministarstva kulture iznose 940 tisuća kuna, Istarske županije 620 tisuća kuna i Grada Pazina oko 70 tisuća kuna, saznajemo od više stručne suradnice za kulturu Emine Svilar iz Grada Pazina. Kolika je bila vrijednost obnove oltarnih pala i sakristijskog ormara nismo uspjeli doznati od Hrvatskog restauratorskog zavoda.